

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนคำม่วง-จรัสวิทย์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปผลตามขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
3. ขอบเขตของการวิจัย
4. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
5. สรุปผลการวิจัย
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อดำเนินการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนคำม่วงจรัสวิทย์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อสร้างหลักสูตรการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนคำม่วงจรัสวิทย์

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนคำม่วงจรัสวิทย์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย ประกอบด้วย
  - 1.1 ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล จำนวน 26 คน
    - 1.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน
    - 1.1.2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 13 คน

- 1.1.3 พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป
- 1.1.4 ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 5 คน
- 1.1.5 คณะครูฝ่ายงานบริหารทั่วไป จำนวน 5 คน
- 2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 144 คน
  - 2.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 48 คน
  - 2.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 51 คน
  - 2.3 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 45 คน

ขอบเขตของถาวรวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนคำม่วงจรัลวิทย์
  - 1.1 ด้านความรับผิดชอบ
  - 1.2 ด้านความซื่อสัตย์
  - 1.3 ด้านความสามัคคี
  - 1.4 ด้านความมีระเบียบวินัย
2. ขอบเขตด้านตัวแปร
  - 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การสอนสอดแทรกและหลักสูตรการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
  - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. วิธีการวิจัย ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 โดยการดำเนินการเป็น 2 วงรอบ (Spiral) ซึ่งแต่ละวงรอบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นวางแผน (Planning) ขั้นปฏิบัติตามแผน (Action) ขั้นสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection)
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2550 – เดือนมีนาคม 2550

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสังเกต แบบประเมิน แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์
บันทึกการประชุม และหลักสูตรอบรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
(Standard Deviation) และร้อยละ (Percentage)

4.2 สถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ได้แก่
ค่าสถิติ t-test (Dependent Samples)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนคำม่วง
จรัลวิทย์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปผลตามวิธีการวิจัยดังนี้

วงรอบที่ 1 ด้วยนักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาอยู่หลายด้าน พฤติกรรมที่เป็นปัญหา
มากที่สุดคือด้านความรับผิดชอบ รองลงมาคือด้านความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี และ
พฤติกรรมที่เป็นปัญหาน้อยที่สุดคือด้านความซื่อสัตย์ จึงดำเนินการแยกกิจกรรมตามเกณฑ์การ
วัดลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมหลัก คือกิจกรรมที่ครูสอนแยกแทรกคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนใน
ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี
และด้านความมีระเบียบวินัย ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก นักเรียนมี
พฤติกรรมที่ดีขึ้น

2. กิจกรรมเสริม คือกิจกรรมที่จัดทำแผนระยะยาวที่จะต้องจัด โครงการกำหนด
กิจกรรมเสริม ให้ดำเนินการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนได้ปฏิบัติประจำวัน ซึ่งมี
กิจกรรมดังนี้คือ การรับผิดชอบบริเวณ การบันทึกความดีประจำวัน การรายงานการปฏิบัติงาน
ของவர்ประจำวัน และการตรวจเครื่องแต่งกายประจำวันของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมี
คุณธรรมทั้ง 4 ด้านอย่างครบถ้วน และมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น

วงรอบที่ 2 การจัดหลักสูตรอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียน โดยการนำ
พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนที่ต้องแก้ไข หลังจากดำเนินการพัฒนาคุณธรรมในวงรอบที่
1 ผ่านไป ซึ่งการดำเนินการตามหลักสูตร โดยการจัดกิจกรรมค่าย 2 คืน 3 วัน เพื่อปลูกฝัง
คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และมีกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ทั้ง 4 ด้าน
ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี และด้านความมีระเบียบวินัย

ผลปรากฏว่านักเรียน ได้ให้ความร่วมมือ มีความตั้งใจ ในการปฏิบัติตนเป็นกนดดี มีจิตสำนึกที่จะนำความดีที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีการทดสอบคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยการทดสอบก่อนและหลังการเข้าร่วมอบรม ผลปรากฏว่า นักเรียนได้คะแนนทดสอบหลังเข้าอบรมสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเข้าอบรม จากการสังเกตของครูผู้ควบคุมดูแลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนขณะร่วมอบรมและหลังอบรม ผลปรากฏว่านักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีขึ้น สังเกตได้จากที่นักเรียน ได้ร่วมทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแล้วได้คะแนนอยู่ในระดับดี และได้รับคำชมเชยจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น นักเรียนมีความรับผิดชอบ สามารถช่วยงานบ้าน ดูแลตัวเองได้ดีขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาและดำเนินการวิจัยเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนคำม่วงจรัสวิทย์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในครั้งนี้ มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การสำรวจสภาพปัญหาปัจจุบัน พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนคำม่วงจรัสวิทย์ มีปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีปัญหามากเป็นลำดับแรกคือด้านความรับผิดชอบ รองลงมาคือด้านความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี และพฤติกรรมที่เป็นปัญหาน้อยที่สุดคือด้านความซื่อสัตย์ ผู้วิจัยเห็นว่าป็นคุณธรรมระดับพื้นฐานที่จะนำบุคคลที่สามารถปฏิบัติได้ดี ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตหรือกระทำการกิจต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังไว้ และที่สำคัญหากบุคคลมีความรับผิดชอบที่ดีในตนเองแล้ว การที่จะเสริมสร้างคุณธรรมด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต ให้เกิดขึ้นย่อมไม่ยากเกินไป แต่จากผลของการวิจัยพบว่าพฤติกรรมโดยรวมของนักเรียนยังมีปัญหา ซึ่งอาจมีผลเนื่องจากหลายสาเหตุ เช่นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังที่ ชัยนี จาติกวณิช (2549 : 27) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของเทคโนโลยีและอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาครอบงำ การเลี้ยงดูบุตรหลาน ได้เปลี่ยนไป สังคมครอบครัวไทยเกิดการหย่าร้างมากขึ้น บุตรหลานขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้ปกครองส่งผลให้นักเรียนเกิดปัญหามั่วสุมอบายมุข และถูกใช้เป็นตัวเครื่องมือในทางที่ผิด และนำไปสู่พฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ทางสังคม และปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นสาเหตุสำคัญที่

ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนุก แต้สูงเนิน (2547 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในด้านความมีวินัย ความสะอาดและด้านความประหยัดของนักเรียนตลาดโพธิ์พิทยาคม อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา และพบว่าสภาพใจจูงใจด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำสุด 3 ด้านคือ ความมีระเบียบวินัย การรักษาความสะอาด และความซื่อสัตย์ของนักเรียน

2. การดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนทั้ง 4 ชั้น ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี และด้านความมีระเบียบวินัย ได้รับความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมไปถึงการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีและการติดตามดูแลจากครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้พฤติกรรมของนักเรียนหลังดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับที่ดีขึ้นและเป็นที่น่าพอใจ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย โดยใช้กระบวนการที่หลากหลาย ได้รับความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้ผลแห่งการปฏิบัติคือนักเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ดีขึ้น สามารถปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ระบุถึงจุดมุ่งหมายหลักของการจัดการศึกษาไว้ว่าสถานศึกษาต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ดังนั้นการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย เช่น การสำรวจสภาพปัญหา การวางแผนดำเนินงาน การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมหลักในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยการแบ่งหน้าที่เวรรักษาความสะอาดของห้องเรียน และบริเวณรอบ ๆ โรงเรียน จึงส่งผลให้พฤติกรรมของนักเรียนหลังดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และความมีระเบียบวินัย อยู่ในระดับที่ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมนึก ดอกขุนทด (2547 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบต่อตนเองในโรงเรียนโคกเจริญรัชศิลป์าคาร อำเภอบ้านหมี่จังหวัดลพบุรี และพบว่าเมื่อดำเนินการพัฒนาวินัยด้านความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในวงรอบที่ 1 ใช้กิจกรรมการประชุม การนิเทศการปฏิบัติตน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีวินัยด้านความรับผิดชอบต่อตนเองในการแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน การตรงต่อเวลา นักเรียนส่วนมากปรับปรุงตนเอง

ให้เป็นคนตรงต่อเวลา และเข้าร่วมกิจกรรมตามที่โรงเรียนกำหนดสม่ำเสมอ วินัยด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ในการร่วมรักษาความสะอาดของอาคารสถานที่ และการรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน นักเรียนทุกคนร่วมกันทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนเป็นระเบียบเรียบร้อย เห็นคุณค่าของทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธีปสฤต ชลชัย (2548 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนเมืองทุ่งวิทยา อำเภอสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า การดำเนินการตามโครงการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบต่อของนักเรียน โดยใช้กิจกรรม 4 กิจกรรม สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน กลุ่มเป้าหมายให้เป็นผู้มีวินัยและความรับผิดชอบต่อโดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพมาก

3. การดำเนินการจัดการอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยจัดทำหลักสูตรการอบรม 2 คืน 3 วัน กำหนดกิจกรรมที่เป็นคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี และด้านความมีระเบียบวินัย พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรมที่ดี มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดให้ส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น และติดตามนิเทศโดยการสัมภาษณ์ผู้ปกครองพบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบมีระเบียบวินัยมากยิ่งขึ้น ผลการจัดการอบรม จากการสังเกตพฤติกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 4 ด้านของนักเรียนในระหว่างการอบรม และหลังอบรม เมื่อใช้กลยุทธ์ให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนดังนี้ นักเรียนมีการแสดงพฤติกรรมที่พัฒนามาอยู่ในระดับมาก เป็นต้นว่าด้านความรับผิดชอบต่อนักเรียนมีความกระตือรือร้นในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมตามข้อตกลงอย่างเคร่งครัด การยอมรับเสียงส่วนมากและปฏิบัติตามด้วยความตั้งใจเสร็จทันตามกำหนดเวลา ด้านความซื่อสัตย์มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปันสิ่งของไม่เอาสิ่งของคนอื่นมาเป็นของตน เมื่อนำเงินของหรือวัสดุอุปกรณ์ส่วนรวมมาใช้ จะใช้โดยระมัดระวัง และส่งคืนหลังใช้เสร็จแล้ว ด้านความมีระเบียบวินัย มีการทำงานอย่างสุจริตรอบคอบ อดทนอดกลั้น สุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนตามกติกาสื่อตกลงของสังคม ตรงเวลาปฏิบัติตามเสร็จตามกำหนด ด้านความสามัคคี มีการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ในการปฏิบัติงานยอมรับความเป็นผู้นำและผู้ตาม ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธีปสฤต ชลชัย (2548 : บทคัดย่อ)

ได้ศึกษาการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนเม็ทองทุ่งวิทยา อำเภอสุวรรณภูมิ ตั้งกักด่านักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่าการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์การเยี่ยมบ้านนักเรียน การแข่งขันเขตรักษาความสะอาด การประชุมผู้ปกครองนักเรียน และการอบรมนักเรียนประจำสัปดาห์ ทำให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบ ส่งผลดีต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา อันจะเป็นหลักประกันให้สังคมเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของสถานศึกษา และนำมาซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่าง โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กร ทองสุข (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนสามัคคีพิทยาคม อำเภอโนนสมบูรณ์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าการดำเนินงานเพื่อเสริมวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โดยใช้กิจกรรม โฮมรูม กิจกรรมสัปดาห์ใจ กิจกรรมการเยี่ยมบ้านและกิจกรรมสะอาดทุกวันช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีนักเรียนบางส่วนที่ครูจะต้องคอยกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด จึงจะสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จได้ ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาการเสริมสร้างวินัยนักเรียนอย่างยั่งยืน โรงเรียนควรมีกิจกรรมการพัฒนาเสริมสร้างวินัยนักเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยการเห็นภาพทบทวนหน้าที่ของคณะกรรมการนักเรียน ให้มีส่วนร่วมในการร่วมกำหนดกิจกรรมการพัฒนาอย่างจริงจังต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 จากการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สามารถทำให้นักเรียน ได้มีการปรับพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ดังนั้นครูผู้สอนแต่ละช่วงชั้นควรนำกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียน ได้มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข

1.2 โรงเรียนควรจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนทุกระดับชั้น ด้วยวิธีการที่หลากหลายและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพทางการปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนในทุก
ระดับชั้น เพื่อให้ปรากฏผลแห่งการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ทุกระดับชั้น

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนในด้าน
คุณธรรมจริยธรรมด้วยวิธีที่หลากหลาย